

Олег Вовк



Дорогий читачу, ти, напевно, неодноразово замислювався над тим, що сьогодні увага суспільства здебільшого прикута до матеріальних цінностей. Будуються розкішні будинки, купуються дорогі машини, телефони, планшети тощо. Увага людини постійно зайнята думкою про гроші. Ми перебуваємо в постійному русі, клопотах, переживаннях.

Водночас, неначе в паралельній реальності, в цьому хаосі існують монастирі – місця спокою, молитви, роздумів. І сучасна людина може поставити собі запитання: для чого вже з початків християнства подвижники йшли в пустелю, створювали монастирі, перебували в мовчанці та й, зрештою, відрікалися від всього матеріального? Який сенс такого вбогого матеріально життя? Та й взагалі, яку користь для суспільства можуть принести монахи, які тільки моляться і, здавалося б, зовсім не турбуються про світ, який нас оточує?

Для того, щоб докладніше дати відповідь, слід повернутись у минуле та коротко пригадати основні ідеї життя в монаших спільнотах, які зародилися в Єгипті і на початках процвітали у формі анахоретства. Анахорéтами (грец. αναχωρησις – «відлюдне місце», «пустеля») називають християнських подвижників, які, полишивши світ, живуть у відокремлених і пустельних місцевостях, цілісно посвячуючи своє життя покаюнню, молитві та богопізнанню. Так, починаючи з III ст., з різних причин чимало християн почали практикувати цей новий спосіб пошуку духовної досконалості. Вони залишали світ і йшли шукати самотності та тиші в пустелі. Основним аргументом залишалося бажання позбавитися від суєти світу та цілковито присвятити своє життя Богові. Саме це бажання підштовхувало монахів до усамітнення в далекій пустелі. Згодом така форма подвижництва переросла в спільнотне життя у монастирях згідно з приписаними правилами і отримала назву кеновітизм.

Слід зазначити, що подвижники, йдучи в монастир, цілком відрікалися від світу, покидали житейські блага і всяку прив'язаність до речей. Суть такого цілковитого відречення від світу св. Антоній Великий пояснив одному братові так: «Якщо бажаєш бути монахом, іди до селища, купи м'яса, розріж його на тонкі шматки і, скинувши одяг, обвішай ним руки й плечі і тоді приходь сюди». Брат зробив усе так, як наказав йому старець. І ось собаки, птиці й шершні накинулись на нього та зранили все тіло його. Коли він знову прийшов до старця, той спитав його, чи зробив він, що було йому наказано; брат же, жаліючись, показав рани свої. Тоді святий Антоній сказав йому: «Так буває з тими, хто, покидаючи світ, залишає собі хоча б щось із майна: демони покриють його ранами, і він, змучений, упаде у борні».

Монаше правило займало основне місце в повсякденному житті древніх насельників святих обитель, хоч і день анахоретів був розподілений в різний спосіб. Так одні з них опівночі ще не закінчували свій день, а інші вже його починали. Тобто перші пустельники, які були повністю ізольовані один від одного, мали досить довільний розклад дня. А про повсякденне життя цих перших містиків пустелі ми можемо ствердити тільки те, що вони постійно жили в єдності з Богом. Тому молитва була основою їхнього життя, яка супроводжувала усю діяльність монаха. Чудово висвітлює день монахів Авва Ісаїя, який повчає: «Коли ти перебуваєш в келії, постійно піклуйся такими трьома справами: рукоділлям, роздумами і молитвою».

Живучи на самоті, пустельники не мали необхідності фіксувати розклад дня. Вони максимально обмежували свої тілесні потреби для того, щоб більше часу посвячувати Богові. Вони могли по декілька днів не їсти і не спати, зосередившись на молитві і праці. До прикладу, Антоній Великий, займаючись рукоділлям, постійно молився. Завдяки праці він міг придбати їжу і навіть мав кошти для милостині. Подібно Макарій Єгипетський плів кошики для того, щоб утримувати себе в пустелі. А працю супроводжував молитвою. Таким чином в монашестві поступово сформувалося правило молитви і праці (*ora et labora*), яке вважається наріжним каменем і парадоксом раннього чернецтва. Бо як можна молитися завжди, якщо потрібно працювати? Деякі радикальні течії, на зразок месаліанців, відмовлялися від праці, бо занадто буквально зрозуміли наказ апостола Павла: «Моліться без перерви» (1Сол 5,17). Але, правдоподібно, отці бачили розв'язок таких проблем подібно, як розповідає наступна історія: «Одного разу до авви Луція в Енатон, що поблизу Олександрії, прибули евхіти (це ті ж месаліанці). Коли він запитав їх, що вони вміють робити, ті відповіли: «Ми ніколи й пальцем не поворухнули до праці; замість цього ми безперервно молимося згідно з апостольською настановою». Настоятель сказав їм: «А хіба ви не їсте?» «Їмо», – запевнили вони його. «Хто ж тоді молиться замість вас, коли ви їсте?». Відповіді не знайшлося. Тоді він поставив їм наступне запитання: «А хто молиться за вас, коли ви спите?». І знову вони не змогли йому відповісти. Тоді він продовжив: «Пробачте, але ви не робите того, що кажете. Нехай я покажу, як мені вдається молитися завжди, навіть коли я зайнятий працею. Я сиджу, а поряд мене замочене у воді пальмове листя, з якого я плету кошики, і мовлю з

Божою допомогою: «Помилуй мене, Боже, по великій милості Твоїй, і по множеству щедрот твоїх очисти беззаконня моє» (Пс 50,1). Скажіть, хіба це не молитва?». Вони відповіли ствердно. Тоді він продовжив: «Так працюючи в молитві цілий день, я можу сплести приблизно шістнадцять кошиків. Два з них я віддаю одному із жебраків. Решту продаю. А чоловік, який отримав у подарунок два кошики, молиться за мене, поки я їм і сплю. Ось як з Божою благодаттю мені вдається молитися безперервно» (Апофтегмати Луція 1).

Отож вже з ранніх років християнства зароджувався монаший подвиг, який був передусім спрямований до того, щоб навчитись споглядати Бога, спілкуватися з ним. Для цього ченці використовували різні засоби: молитву, піст, милостиню та працю, але все ж мета залишалася одна і та ж – богопізнання.

Яку ж користь несуть монаші спільноти для нас, звичайних християн? Тут діє правило: спасися сам, і довкола тебе спасуться тисячі, яке зробили своїм кредом тисячі подвижників. В цьому криється сенс монаших покликань. Монахи не є індивідуалістами, які відреклися від світу, щоб спасти тільки себе, але вони допомагають іншим крокувати дорогою до спасіння.

Олег ВОБК, Покликання монашества // СЛОВО №1 (73)